

P 717-5943

Nr. 2, vol. 24

1925

ŽVAIGŽDĖ - The STAR.

A LITHUANIAN MONTHLY PUBLICATION, PUBLISHED BY A. MILUKAS & CO. AT 3654 RICHMOND STR., PHILADELPHIA, PA. YEARLY SUBSCRIPTION \$2.00, SINGLE COPY 25 c.

Vasaris m. == February, 1925

Entered as second class matter at the Philadelphia Post Office under Act of March 3, 1879.

Bell Phone

Oregon 3995

Dr. Ignotas Stankus

1210 S. Broad St., Philadelphia, Pa.

Lietuvės Daktaras ir Chirurgas

Valandos: Nuo 9 iki 11 A. M.

.. 2 .. 4 P. M.

.. 7 .. 8 P. M.

Nedėliomis

.. 10 .. 8 P. M.

Telephones Bell: Kensington 2651 W

Dr. F. Trygar**Gydytojas Akušeras ir
Chirurgas**

3119 Richmond Str., Phila., Pa.

Valandos: nuo 8 iki 10 iš ryto,
nuo 2 iki 4 ir nuo 6 iki 9 vakare,
nedėliomis nuo 11 iki 2 ir nuo 6
iki 9.**Tavo Pareiga Jais Rupintis.**

Maži kūdikiai negali niekuomi sau pagelbėti! Kuomet jų viduriai užkietėja, jie nežino kas jiems kenkia. Tai yra reikšmingas jų motinos! Prilivėkit juos rupestingai. Pridabokit, kad jų viduriai veikty kiekvieną dieną. Ir jei apsiėbėty nors mažiausias vidurių užkietėjimas, duokite jiems Bambino—Kudikių Geriausį Draugą. Kudikiai mėgsta jį. Jie net prašo daugiau. Jis veikia greitai, lengvai, tikrai. Bonka 35c. aptiekose ar tiesiai iš laboratorijos.

F. AD. RICHTER & CO.

104-114 So. 4th Street

Brooklyn, N. Y.

Kolonijališkosios Dienos

Dienose Washingtono ir Lafayette: Kocminkos ir karalius Jurgis, buvo pilnai galvojančių papročių puikioms penionis ir gražiai apsiūdėjusioms vyrams papuošti savo galvas su gražiais perukiais. Jei šitas paprotis galėtų būti ligi šiol, tai šiandien daugelis žmonių galėtų pasiepti po perukų pleiakanomis ardomtas savo galvas. Tačiau vietoje to, jie šiandien naudoja

Ruffles

Pleiskanų mirtingąjį priešą, kuris, jei išėpti juoni galva kasdien per savaitę ar dešimtį dienų ir vėliau tik retkarčiais sulig reikalo, greitai atvalla galvos odą nuo šių eramančių baltų lupynų; niežėjimas tuojau pranyks ir plaukai tuojau atgaus savo natūralų, normalų grašumą. Ruffles galima gauti visose aptiekose po 65c. bonką, arba už 75c. priauščiame paštu tiesiai iš dirbtuvės.

F. AD. RICHTER & CO., 104-114 So. 4th St., Brooklyn, N. Y.

„ŽVAIGŽDĖ“ -- MĖNESINIS ŽURNALAS.

DVIDEŠIMTI DŪ METU buvusi savaitinių laikraščių „ŽVAIGŽDĖ“ dabar eina kaip mėnesinis literatūros, mokslo ir politikos žurnalas, leidžiamas A. Milukas & Co. B-vės iš Philadelphia, Pa. 3654 Richmond Str. Pavienės „Žvaigždė“ knygos kaina 25 centai, metams prenumerata 2 dol.

VASARIS — FEBRUARY 1925 M.

1875

1925

**50 METŲ AMERIKOS LIETUVIŲ ORGANIZUOTĖS
SUKAKTUVĖS.**

Užprašymus ir pinigus adresuokit: „ŽVAIGŽDĖ“ 3654 Richmond St.
Philadelphia, Pa.

LTSR valst.
respublikinė
biblioteka

Kun. Kazimieras Jaunius.*)

(1848—1908.)

Pasigydęs keletą metų išpradžią Kazaniuj, paskui Lietuvoj, kun. Jaunius pasveiko ir paskutinius metus išbuvo Peterburge kaip profesorius Dvasiškosios Akademijos (1899-1906), kur išguldinėjo graikų, lotinų ir senovės žydų kalbas.

Tečiau sveikatai pradėjus eiti silpnin, jau 1906 metų gale turėjo atsisakyti nuo profesorystės ir apsigyventi privatiškai. Gyveno pats vienas gan angštam kambaryj — todėl paskutiniame pusmetyje jojo gyvenimas buvo tikrai vargingas. Pasklydus apie tai garsui buvo pradėta rinkti aukos musulninko sušeloimui, bet aukos atėjo pervėlai. Kun. Jaunius užmerkė akis ant amžių, vasario 25 d. 1908 metais...

Atpasakojau čia jums apie genialų mūsų mokslavyrį, šviesią mūsų žvaigždę sunkiausioje spaudos persekiojimo valandose, daugiausiai jo paties neapsakytai gaus ir darbštaus mokinio A. Jakšto (prel. Dambrausko) žodžiais. Savo mokytojui pagerbti Jakštas visą 1908 m. balandžio mėnesio „Draugijos“ numerį pripildė rašiniiais vien apie Jaunių. Kiekvienas, kuris nori turėti su-

*) Kun. A. Miluko paskaita 26 d. gruodžio 1924 m. Lietuvių K. Tiesos Draugijos posėdyje, Maspelt'e, kur tes dr. jos iniciatyva buvo nutarta sudaryt Liet. Tiesos Dr-gijos ratelį išleisti jubilėjinėms knygoms: „Amerikos Lietuvių org anizuotės 50 metų Sukaktuvės“.

pratimą apie Jauniaus įtaką lietuvių tautos karžygiams, kariavusiems už spaudos atgavimą, privalo su atyda perskaityti, kas 1908 metais „Draugijoje“ buvo atspaudinta.

Apie Jauniaus įtaką mūsų rašomajai kalbai, kiek man teko skaityti, bene aiškiausiai bus išdėstyta A. Jakšto „Mūsų Alfabeto Klausime“.*) Atpaėakosiu čia jums to Jauniaus mokinio žodžius, atspaustus 11—14 psl.:

„Paskirtas po lenkmečiui Zemaičių seminarijoj homiletikos mokytoju ir verčiamas tą dalyką aiškinti lotyniškai arba lietuviškai (nes išguldymai lenkų kalba Zemaičių seminarijoj tuomet rusų vyriausybės uždrausti tapo), Baranauskas sutiko aiškinti pavestą sau mokslo dalyką lietuvių kalba. Bet čia tuoju išėjo eikštėn dvejopas keblumas:

1) nėra dar vienos nusistovėjusios lietuvių kalbos, — jos vietoj yra tiktai atskiros tarmės;

2) nėra nei vienos visų priimtos rašybos ir ji reikia tverti.

Tverti viena literatiška lietuvių kalba iš dangelio tarmių Baranauskui pasirodė nereikalinga. Perdaug brangindamas tarmių nepaliečiamybę, jis apsistojo ant tos minties, kad geriausia būsią — palikti atskiroms tarmėms visiška autonomija, o sutverti viena lietuvių rašyba. Kitaip sakant jis pastatė pincipą: visi rašykime vienaip, bet skaitykime kas parašyta savaip. Remdamosi tuo principu jis ir iš savo mokinių-klierikų reikalavo, „kad kunigais palike, kur kokion vieton bus nusiųsti, išsimokytų kuveikiausiai anos tarmės ir skaitytų ir sakytų ana tarme“.**)

*) „Mūsų Alfabeto Klausymas“. Parašė A. Jakštas. Kaunas, Saliamono Baranaičio spaustuvė, 1914.

***) A. Baranowski und H. Weber, Ostlitausche Texte. Weimar 1882, XIV p.

Ta rašyba buvo priėmę visi Baranausko mokiniai; jai jisai rašė visus veikalus, o vysk. Paliulionis visus savo lietuvių kalba leidžiamus aplinkraščius. Bet spaudai tuomet uždraustai esant, Baranausko rašyba plačiau pasiklysti negalėjo, juo labiau, kad ir jo mokinyš kun. Kaz. Jaunius, kuriam po Baranauskui buvo pavesta Zemaičių seminarijoje lietuvių kalba išguldinti, jo rašybos nepalaikė, nes išradęs naują savišką, ją klerikams per lekcijas ir skelbė.

Jaunius, kaip žinom, buvo genialis kalbininkas. Jis kiekviename mūsų kalbos žodyje, kiekviename balse, kiekvienoje balso atmainoje matė svarbų mokslo faktą. Todėl priėmęs Baranausko principą vienos bet įvairiai tariamos rašybos, jis ir stengėsi tarmių taikinimo darbą pastūmėti pirmyn ir visiškai jas sutaikinti, taip kad neliktų nei vieno tarmių skirtumo, nei vienos jų ypatybės, kuri rašyboje šiaip ar taip nebūtų pažymėta. Kitaip sakant Jaunius tarmių taikinime stengėsi pasiekti pilniausio tobulumo. Beieškodamas jo, jis buvo priverstas praplatinti lietuvių alfabetą naujomis raidėmis, nes Baranausko alfabetas pasirodė jam neužtektinas...

Beto patėmijęs, jog Baranauskas bėtaikindamas tarmes kartais deda nosbalses net ten, kame jų ištikrųjų nėra (pav. su ranka, miške) ir kad pas jį esti tai ilgos, tai trumpos (ypač linksnių galunėse), Jaunius ilgosioms nosinėms pažymėti paliko Baranausko raštženklus a, e, i, u su uodegėlėmis nukreiptomis dešinėn pusėn, o trumpoms prasimanė naujas keturias nosbalses su uodegėlėmis nukreiptomis kairėn. Galop lenkiškuosius f, w, sz pakeitė daug racionaliariais raštženkliais l, v, š. Sabalsėms minkštiinti viet. i įvedė j. Tuo būdu susidarė rašyba labai tobula, gerai tarmes sutaikanti, bet tokia sunki ir

keista, taip išmarginta visokiais ženkleliais, taškeliais, kepuraitėmis, uodegėlėmis, kad vos tik vienas Jauniaus mokinys Kaz. Buga tebuvo ją išmokęs ir priėmęs, bet ir tai neilgam. Idealė teorijoje, kaipo mokslo išradimas, ji praktikoje pasirodė nepritaikoma dėl savo perdidelio margumo, painumo, sunkumo. Norint jai šiaip bei taip raštuose naudotis, reikėjo ją žymiai suprastinti, sureformuoti, padaryti lengvesne. Tą svabrų ir reikalingą darbą atliko Kriaušaitis — Jablonskis.

Apsipažinęs su Baranausko ir Jauniaus tarmių taikinimo teorijomis, jisai patėmijo jose vieną didelę ydą: abi jiedvi rūpinas vien sutverti vieną lietuvių rašybą, o klausimą vienos lietuvių kalbos arba visai ignoruoja, arba atideda neapribotam tolesniam laikui. Tuotarpu be vienos kalbos kultūrinis lietuvių darbas nėra galimas. Todėl Kriaušaitis ir iškėlė kitą principą: netik rašykim vienaip, bet ir skaitykim bei kalbėkim vienaip. Vienai lietuvių rašybai teatsako ir viena lietuvių kalba, kaip tai kad yra pas kitas kulturingas Europos tautas. Kriaušaičiui tatai užvis labiau ir rūpi sutverti viena rašomoji lietuvių kalba. Tam tikslui jis ima savo suvalkietiską tarmę ir deda ją būsimosios literatiškosios mūsų kalbos pamatan. Prie jos jis taikina ir savo gramatiką ir savo rašybos reformą. Tarmių taikinimo principas, dėl kurio tiek triūso padėjo Baranauskas su Jaunium, pas Kriaušaitį nustoja savo svarbės, nors ir nelieka aiškiai atmetas. Jis stato principą: rašyti kaip (suvalkietiskai bei augštaitiskai) taria ma ir skaityti kaip parašyta. Tuo pasirėmdamas jis didelę daugybę Jauniaus tarmėms taikinti prasimanytų naujų raštženklių visai teisingai atmeta kaip nereikalingą praktikoj moksliską balastą”....

(Pabaiga.)

Silvestras Gimžauskas.

1844(6) — 1897.

(Atpasakota daugiausiai doc. Tumo žodžiais).

„Pirmasis lietuvis inteligentas, sąmoningai dirbęs Vilniaus krašte, žadinęs lietuvius į susipratimą, laužęs jų sustingimo ledus, buvo kanauninkas Silvestras Gimžauskas. Raštais lietuviybės meilę kurti Vilnijoje jis pradėjo kečiais metais prieš „Auszą“. Gimžauskas — alter ego P. Kriaučiūnas. Jo gi ir draugas. Du draugu tą patį darbą dirbo vienodai, nors gyveno dviejuose Lietuvos pašalyse, atokiai nuo kits kito. Frieš juos nei Suvalkijoje nei Vilnijoje dar nebuvo buvę nė vieno tautininko susipratėlio, kurs būtų tiksliai numanęs, ir drąsiai skelbęs, kuriam tikslui reikia dirbti lietuviybės darbas...

Silvestras, ūkininko Liudviko Gimžausko sūnus, gimes Likmenų par. Svenčionių apskr. 1844 m. Mokslus ėjo Svenčionių gimnazijoje. 1857—60 m., paskui Dinaburgo realinėje gimnazijoje. Cia išėjęs šešias klases, 1862 m. įstojo į Vilniaus Kunigų Seminariją, bet, lenkmečiui labai įsigalėjus, 1864 m. išstojo. Paskui ir pati seminarija buvo uždaryta 1865 — 70 m. Instojęs į aptieką, prabuvo ten iki 1874 m., eidamas praktikos darbus, ir Petrapilio Medikų-Chirurgų Akademijoje gavo vaistininko padėjėjo liudijimą. 1875 m. važiuodamas į Universitetą provizoriaus laipsnio gauti, sustojo Vilniuje pas savo seminarijos draugą kun. Motiejų Harasimavičių, tuomet jau seminarijos rektorių. Sis, atmindamas, kokios aukš-

tos dorybės ir kitų gražių savumų buvo kitados klierikas Gimžauskas, ėmė jį kalbinti, kad grįžtų į seminariją. Gimžauskas davėsi įkalbamas ir tu pat metų lapkričio mėnesyje 22 d. buvo įrašytas į Vilniaus seminarijos klierikus antrojo kurso.

1876 m. spalio 11 d. vos į trečią kursą perėjusi Gimžauską išventė kunigu. Trečią kursą išėjusi kun. S. Gimžauską seminarijos vyriausybė išsiuntė su kitais draugais į Petrapilio Kunigų Akademiją 1877 m. rugsėjo 3 d.

Tarp Akademijos auklėtinių lietuvių Gimžauskas rado du dviem kursais už jį vyresniu draugu, kurių vardus paskui visa Lietuva minėjo ir iki šiol tebemini už jų atsidėjimą lietuvybei ir pasiryžimą dirbti lietuvių kultūrai: Seinų vyskupijos Petraž Kriaučiūną ir Žemaičių vyskupijos Kazimierą Jaunių — abudu giliai susipratusių lietuviu.

Kadangi ir Gimžauskas buvo susipratęs, tai bendri tėvynės meilės jausmai ir svajonės, subėgdami į vieną centrą, suartino ir tris juos tryškančius šaltinius.

Silvestras Gimžauskas buvo už abudu draugu vyresnis. Jis mokėsi prieš 1863 m., tuo laiku, kada visos mokyklos tebebuvo lenkų rankose; nors buvo rusų kalbos mokoma, nors buvo ir rusų mokytojų, lenkų dvasia mokyklose tebeviešpatavo. Ypatingų veiksmių, kurie būtų regimai pakreipę Gimžauską į lietuvybę mes nežinome. Per jį pasireiškė gyvoji, sveikoji tautos dvasia, kuri nenorėjo gesti, net tyčia slopinama. Gimžauskas-Daukanto dvasios vaikas.

Jauniaus-Kriaučiūno-Gimžausko trijulė kunigų Akademijoje buvo tos trys degančios pliauskės, kurios suglaustos ima liepsnoti; o kai gerai išiliepsnoja, tai ir sky-

rium nebegesta. Trijulės supratimai apie gimtosios kalbos reikšmę ir vertybę, apie spaudžiamos ir iš visų šonų naikinamos tėvynės reikalus per šiuos metus tiek su tv ir tėjo. jog paskui gyvenime, sugrižę į Lietuvą, kiekvienas savaip dirbo ir dirbęs nesiliovė, nors jų gyvenimo takai pasirodė šiekštomis užvirte ar tyčia užverčiami.

Silpna Gimžausko sveikata neleido jam ilgiau pasimokyti Akademijoje. Metus ten pabuvus, pasileido kraujas iš plaučių ir jis 1878 m. gegužės 4 d. atsisveikino su savo draugais.

Sugrižęs į Vilnių Gimžauskas buvo paskirtas vikaru į Zyletą, kur dar tebėra lietuvių sala tolimuose Guduose. Kitais metais vasario 4 d. perkeltas į Zežmarius. 1880 m. vasario 7 d. pakeltas Prjajznės (Vidiškių) filialistu Svenčionių apskrityje.

Ligi tik susidarė Vilniaus Vyskupijoje teisėta valdžia, ligi tik atvyko vyskupas Hrynievickis, pral. Harasimavičius tuoj užtarė ištikimą savo draugą Gimžauską, ir jis 1883 m. gegužės 14 d. buvo pakeltas Kietaviškių klebonu. Patekęs į Kietaviškes kun. Gimžauskas pirmon galvon ir savo motu ima parapiją mokyti lietuviškųjų poterių ir katekizmo tuo pat būdu, kurio buvo griebešis ir savo klebonams dar 1855 metais įsakęs Žemaičių vyskupas M. Valančius. Būtent kas šventadienis prieš pamokslą ėmė balsiai skaityti lietuviškus poterius, liepdamas, kad visi sektų. Trumpą katekizmėlį taip pat. Po pamaldų nors parapija didelė ir darbo šventadieniais daug, ėmė pats eiti Kryžiaus Kelius, klupinėti drauge su žmonėmis ir daug poterių balsiai lietuviškai kalbėti jau pakarčiui su jais. O kai pats kunigas eina Stacijas, tai ir žmonių galybės eina su juo. Po metų tokio pasišventimo kietaviškiečių negalima buvo bepažinti. Prieš tai lietu-

viškų poterių visoje parapijoje temokėjęs tik vienas Motiejus Grybauskas, Gilušio kaimo, gimes 1857 m. gr. 26 d., nes buvęs vysk. Valančiaus dirmavotas, o šis ir iš vilniečių reikalavė lietuviškų poterių. Paskui tas Grybauskas buvo veikėjas lietuvių išsivadavimo byloje, dirbo su kun. Stakele ir k. tais. Po Gimžausko gi jau beveik visi mokėjo poterių lietuviškai. Gimžauską užvadavęs kun. V. Valavičius. Šitas jo įvestą tvarką palaikė, ir taip Kietaviškių parapija tapo viena lietuviškiau-ių visame Trakų apskrityje.

1884 m. birželio 18 d. vysk. Hrynievickis perkėlė kun. Gimžauską į Valkininką, kur reikėjo bažnyčia taisyti. Čia padidinęs bažnyčią tapo Merkinės dekanato dekanu, tam pačiam pr. Harasimavičiui ji tebeaproteguojant.

Tuo tarpu atsimainė vyskupai. Vyskupą Hrynievickį Rusų valdžia išstremia, o į jo vietą paskiria Petrapilio Kunigų Akademijos vicerektorių Audzevičių, ir kun. Gimžauskas ima vaidinti istorinę rolę.

Rusų valdžia buvo gerokai susikompromitavusi savo persekiojimais katalikų. Audzevičiui vidaus reikalų ministris padėjo sąlygą, kad tapęs Vilniaus vyskupijos ganytoju, nelenkintų tenykščių kitataučių.

Audzevičius — Audžionis, Salamiesčio par. kaimietis, gavęs valdžios instrukcijas nelenkinti, nejautė savyje ypatingo noro daryti priešingai.

1890 m. tapęs Vilniaus vyskupu, gavo vizituoti Trakų dekoniją, kur dekanu buvo Gimžauskas. Gimžauskas vežiodamas vyskaupą po savo teritoriją, aiškino jam visus padėties nenormalumus, ypač kylančius iš to, kad ganytojai moko savo aveles nesuprantama joms lenkų kalba. Delto nei poterių niekas žmoniškai nepakalba, nei tikėjimo dalykų niekas neišmano. Iš to tik prietarai su-

sidaro. Žmonės eina prie Sv. Komunijos, o komunikantą nešas namo, dėlioja — į skripką, kad gražiau skambėtų, ar avilį, kad bitės geriau vistų, ir t. t. Visi šitie dalykai paskui buvo surašyti į memorialą Rymui.

Vyskupas Audzionis, pažinęs apverktiną Vilniaus vyskupijos padėtį, supratęs, jog vis dėlto, kad kunigai ne lietuviškai moko, prašyte prašė dekaną, kad gelbėtų vyskupiją nuo pražūties ir laiminte laimino Gimžausko dirbamąjį darbą. Ir į ženklą pilno pasitikėjimo juo, pakėlė garbės kanauninku. 1891 metais birželio mėn. kun. Gimžauskas išgalėjo.

Nusigandę lenkai ėmę jį dergti, daryti intrigas „litvomanui“, bet be pasekmės“. Vyskupijos ganytojas jau žinojo augštą dorą to kunigo, jo moralumą, blaivumą, gilų įsitikinimo tikėjimą, ganytojavimo uolumą; jau buvo pažinęs jo gryniausią dūšių ganymo, Dangaus Karalystės, ne lenkų karalystės ieškojimą. Tad visi pagaliai, kuriais ant Gimžausko užsimodavo lenkai, krito jiems iš rankų.

Kanauninko Gimžausko galvelė tapo apgaubta aureole inteligento, tvirtos valios pasiryžėlio, idėjos principų žmogaus. Ingarsėjęs, buvo dvasios centru visiems tiems kunigams, kurie nors kiek atrūgdavo lietuvių tautybę. Pridėk, kad jis jau buvo plačiai pagarsėjęs eilininkas. Jo „Lietuvos Bičiulių“ žinojo, turėjo ar buvo skaite, ko ne visoje Lietuvoje. Inteliģentai ten gerėjosi patriotizmu, prasčiokai jumoristinėmis žydu raudomis del pralaimėjimo karčiamų, kai žmonės ėmė nebegerti. Raudas giedojo nes ir gaida buvo patiekta. Griaudžiai moko Gimžauskas lietuvių liaudi, tampa jai labai artimas už tai ir už linksminimą dainelėmis.

Tai pati pirmoji Vilnijoje skaisčiai patekėjusi aušros žvaigždė; pirmojo dydžio šviesulyė. Ji matė iš tolo ir

kitų vyskupijų lietuviai, laikė jį neįtariamą, niekuo nepaperkamą, jokių kompromisų nedarančią, nei su savąja dvasiškija, nei to tiek su rusiškąja pasauline vyriausybe dėl asmeninių reikalų, dėl karjeros, dėl turtingesnių klebonijų. Gimžauskas nusimanė visur rasiąs progos mielai savo liaudžiai patarnauti dūšios ir tautos dalykui. Visi jį užjautė, visi jį bent iš tolo stiprino ir saldino kartymes....

Kanauninko Gimžausko brolis Vladas, jo ūkės valdytojas, tikras ištvirkėlis paskundė savo brolių žandarams už knygu rašymą ir platinimą....”

Gimžauskui sunkiai prisiėjo teisintis prieš valdžią. Dabaigė jį skusti, pasak to paties docento Tumo, „Valkininke popų demoralizuotasis sulenkėjęs lietuvių kaimas, kitkart buvęs prie damininkonų vienuolyno, dabar pópams naudoti atiduotas. Šitas popų nuolat prieš katalikų dvasiškiją kurstomas kaimas visados buvo rykštė Valkininko klebonams: nė vienam neleido ilgiau pabūti, kaip dveitą metų. Kan. Gimžauskas delto išbuvo čia net devynerius metus, nors buvo nuolat įdavinėjamas.

Gubernatorius iš vysk. Audzevičiaus pareikalavo, kad kanauninką ir dekaną Gimžauską iškeltų „s ponižėjim“. Vadinasi, rusų administracija baudė Gimžauską administratyviai. 1892 m. gruodžio 28 d. jis geru pasišovė, vikaru išvažiuoti į Giedraičius, o 1893 m. nuvažiavo į savo pažįstamą ir gerą kunigėli Pakalnį, irgi „litvomaną“ Bagaslaviškin. Tyčia ar netyčia, kun. Pakalnis tuojau nukilo kitur, o kan. Gimžauskas klebonavo, sedė vacante ėmė valdyti Bagaslaviškio parapiją. Taip čia ir pragyveno arti keturių metų, kol nesusergo akmenimis. Tada nuvažiavo į Varšuvą į Kūdikėlio Jėzaus ligoninę ir čia 1897 m. rugėėjo 27 d. (kiti šaltiniai sako: 29 d.) atsiskyrė su šiuo pasauliu.

Katalikiška šviesa, blaivybė, lietuviškoji kultūra — tai buvo Gimzausko gyvenimo obalsiai. Buvo tvirtas katalikas, tvirtas lietuvis ir kitus gyvu žodžiu ir raštu skatino tokiais pat būti. Ypatinga, kad jis tai darė taip griežtai, lyg gyvai jis jausdamas įgimtą tautinį savo teisėtumą. Drąsiai rašė knygeles, keleriais metais ankščiau prieš „Ausrą“, savo lėšomis jas spaudinos ir gabenos, savo rankom jas skleidė. Maldų ir šiaip jau dvasiškių knygų žmonės nestigo ten, kur jis kunigavo. Knygoms iš Prūsų gabenti ir joms pardavinėti Gimzauskas mokėjo surasti ir išlavinti tam tikrų žmonių. Jis buvo krečiamas, bet nei savęs, nei kitų neįklampino. Jausdamas krata, knygas slėpė žemėn, daržinėse, stoguose. Mąskoliai rasti pas jį nieko nerasdavo, vis dėlto aiškiai buvo įsitikinę, jog visa lietuvių propaganda ten, kur esti Gimzauskas, eina per jį. Spaudos draudimas sunkia našta... gulo ant kanauninko Silvestro Gimzausko, bet jo nepalaužė. Kratos, tardymai, tarymai tik stiprino jo pasiryžimą. Ir sekdavos gi jam! Kontrabandos bazę buvęs pasidares Ziezmariuose, kur buvo kokį laiką kunigavęs. Iš čia dalimis pasiimdavo knygelių toliau. Sita kelia dar jo tėvas buvo pramynęs, už pinigus parveždamas knygų kontrabandą iš Kauno. Susikrovė vieną kartą pakiukus į daržinę. O daržinė ėmė ir užsidegė. Subėgo jos gesyti. Pirmoji atvyko policija, pati padėdama daiktus iš daržinės išnešioti. Užtikusi knygų ryšius, nesusigriebė. „Siuos daiktus“, sako: „į kleboniją nuneškite...“ Kan. Gimzauskas persigando, bet tuojau rado joms kitą vietą. Ir kaip po gaisro policija atsijokėjo, ką padarė, jau buvo per vėlu. Tas buvo Valkininke.

Kitą kartą, jau Giedraičiuose, žmonės gavę iš Gimzausko „Lietuvos Bičiuli“, dideliu džiaugsmu ėmė iš jo

giedoti „Žydų Raudą“ čiapat karčemoje ir patiems žydams rodyti, kas knygelėse parašyta. Žydai knygeles atėmė nuo žmonių ir įdavė policijai. Atsidūrė knygelės pas gubernatorių. Bet nebuvo kam jas išversti. Kažin kas patarė, ten pat Giedraičiuose esąs geras lietuvių kalbos žinovas — kun. Gimžauskas. Jam ir buvo atsiųsta raportuoti, kas tose knygelėse negera. Patsai autorius mokėjo teip raportuoti, kad nebūtų nieko bloga... Liaudis kun. Gimžauską laikė tiesiog šventu, o kunigai — gyvenimo mokytoju”

...Kunigai, pasiduodami Gimžausko įtakai, vienas už kito prašė vyskupo, kad pavelytų tai šian, tai ten sakyti pamokslus, katekizmuoti ir giedoti lietuviškai. Ir vyskupas Audzionis niekam neatsakė. Merkinės gi dekanate pats Gimžauskas įvedė reformą. Ir taip per vieną žmogų idėjinį kataliką ir idėjinį lietuvių visa Trakų apskritis tapo lietuviškiausia visoje Vilniaus vyskupijoje. *)

„K. Strazdas“ 1924 m. „Ryto“ N. 104 rašo apie savo bendradarbiavimą su Gimžausku”.

1881 m. aš gyvenau pas kun. Silvestrą Gimžauską, Vydiškių dvare, Svenčionių apskr. Vilniaus redyboj. Jis tuomet buvo prie tos bažnyčios filijalistu (lenkiškai ją vadindavo Przyjazn). Tuomet kitur jau sunku buvo gauti lietuviškų knygų, bet tame krašte kun. Gimžauskui esant, žmonės buvo tuo aprūpinti. Mat tuomet Juoz. Zavadzkie knygynas Vilniuje gavo leidimą išbaigimui parduoti lietuviškų maldaknygių. Tai to dvaro dvarininkas Ignotas Kamienskis, prašant kun. Gimžauskui, užpirko kelioliką šimtų ne tik maldaknygių, bet ir Zelvaivičiaus pasakų. Tai labai gera proga buvo ir kiti raštai

*) Docento J. Tumo „Lietuvių literatūros paskaitos“ 1924 m. „Lietuvos“ N. 82.

platinti. Kun. Gimžauskas į Zelvavičiaus pasakas įsiūdavęs savo „Lietuvos bičiulų“ arba „Ant naujų metų Lietuvai dovanėlę“ ir kitokias užsieny spausdintas knygeles. Tuo būdu knygos ir knygelės buvo plačiai prasiplatinę, kad net ir valdžia apie tai sužinojo, tik visai nesusekė kaltininko.

Tai buvo taip. Liudvikas Turčinskas iš Melagėnų tokiu būdu išplatino savo krašte nemažai knygų ir „Liet. Bičiulų“, iš kurio žmonės ėmė žydams dainuoti: „Oi, negraži naujiena, pamest gerti ketina. Oi, vei, chover., bim, bam, bam; bus gal žydams povisam. ir t.t.“ Zydai Turčinską apskundė valdžiai, kad platinęs raštus, kurstančius žydus mušti. Ispravnikas su žandarais atvažiavę Turčinskio suimti, kaip tik jo tuomet nerado.

Puolėsi prie žmonos. Ta išsigandusi ir išplepėjo, kad vyras šias knygas gavo iš Vydiškių kunigo. Bet kaip minėjau, žmonės tą dvarą vadina Vydiškės, o valdiškai — Przyjazn. Tai negalėjo susikalbėti. Rusai valdininkai Vydiškių nežinodami, nežinojo kur ieškoti to kunigo.

Dar kartą prispytę klausia Turčinskiene, pas kokį kunigą tas knygas vyras gavęs.

O ji vis tą patį: „U Vidziskago ksendza“.

— Aa! Eto značit, u Vidzskago ksendza.

Ir visi išpiškėjo į Vidžius. Vidžių visa kleboniją iškrėtus ir kunigus iškamantinėjus nieko nepešę. Vel grįžta jie pas Turčinski, kurį jau rado namie. Tas pasakė, kad jis pas karabelninkus Vilžiuose pirkes knygas, o ne pas kunigą. Taip valdžia su žydais ir nesusekė, iš kur tos knygos buvo gautos.

Kunigai tai sužinoję, buvo atvykę kun. Gimžausko perspėti, kad daugiau taip nedarytų. Ypač Daugėlišio klebonas, kun. Puzina kalbėjo: Juk esam jau žuvę. Po kelių metų būsime visi rusai ir pravoslavai. Nėra jau jokios vilties tautos atgaivinti. Toksai rusų stiprumas, toksai bausis jų prispaudimas. O atsispirti visai nera kam. Kas gali prieš vėją pūsti. Gerų kunigų visai maža belikę. Kuone visi eina su pralotu Zilinskiu (Vilniaus dijecezijos valdytoju). Valdžia, sužinojus apie jūsų darbus, apie platinimą užsieninių raštų, išsiųs iš šio krašto, Per tai bažnyčia nukentės, nes sumažės būrelis gerųjų kunigų ir t.t.

Kun. Gimžauskas išklauses uždainavo, caro vardu: „Kad tu gude nesulauktum, netaip kaip tu nori, bus kaip Dievas duos, ne tavo prisakai nedori“ ir t.t. Paskui sako: Sventai tikiu, kad caro valdžia sutrupės. Kovosim iki grabo lentai. O toliau kovotojų atsiras daugiau. Ir eavo teisę atkovosime.

(Toliau bus.)

Trynimas Visados Suteikia Palengvinimą!
Neatsidėkit ant riebaluotų mosėjų, kuomet jums būtina reikalingas linimentas!

Ireg. S. V. **PAIN-EXPELLER** Pat. Ofise.

visuomet buvo pagelbinga gyduole. Jis yra puikiausias ir labiausiai patikėtinas linimentas, kokį tik pinigai gali nupirkti. Nėra tikrasis, jei neturi INKARO vaisbatenklilo.

F. AD. RICHTER & CO.
104-114 So. 4th St., Brooklyn, N. Y.

NUO REDAKCIJOS.

Kurie norėtų šiemetines 20 metų spaudos laimėjimo sukaktuves tinkamai paminėti, tiems patariame nusiprikti knygas „Aušros“ 40 m. Sukaktuvės“. Intalpą tuų knygų rasite ant 3-šio ir paskutinio šio „Zvaigždės“ numerio luobelijų puslapio. Ten daugybė medžiagos mūsų karionėms dėl spaudos nušviesta.

"AUŠROS" 40 METŲ SUKAKTUVĖSĖ

(Atspauda iš "Žvaigždės")

**Štai tu, anot "Tėvynės" ir "Draugo"
istorinių knygų Pirmosios Dalies įtampa:**

1) "Aušros" įkurėjas apie vysk. A. Baranauską. To paties — 2) "Aušros" genezė. 3) Aušrininkai rašytojai, pasak šliupą ir Totoraitį. 4) Turcinių eilės "Aušrininkams". 5) (J. Pranaičiūtė Apie prof. Volterį. 6) Prof. Volteris "Aušros" 40 metų sukaktuvių paminėjimui. 7) Pirmojo "Aušros" numerio ir kitų žymesnių — viso 40 puslapių fotografijos. 8) "Musų Karionių Metų" skyriuje laiškai: Dr. J. Basanavičiaus, Dr. J. Gaidžio ir S. Kušelevskio ir Dr. V. Kudirkos. Vieno Dr. Basanavičiaus laiško fotografiška fascimile (4 puslapiai). Paveikslai I-je dalyje: Namai, kur S. Daukantas gimė, Dr. Basanavičiaus namai Bulgarijoje. Dr. Basanavičius—1893 m. Vysk. A. Baranauskas, Broliai Juškevičiai: kun. Antanas ir prof. Jonas; A. J. Višteliauskas, Dr. J. Šliupas, Jurgis Mikšas, Martynas Jankus; Jubilėjinis Aušrininkų paveikslas: inž. Petras Vileišis, P. Matulionis, Dr. J. Bulota, V. Palukaitis, prel. K. Prapuolenis, J. Jablonskis, Dr. J. Basanavičius, A. Jakštas, Al. Fromas-Gužutis, kun. J. Lideikis-Mažutis, K. Sakalauskas-Vanagaitis, J. Mačys-Kėkštas, Pr. Vaičaitis, prof. K. Jaunis, Petras Kriaučiūnas, Peterburgo lietuvių grupėje, kun. S. Gimžauskas, prof. S. Volteris, M. Davaina Silvestravičius-Wewersys-žaltys, prel. J. Maciulevičius-Maironis, Dr. P. Pietaris, Dr. J. Šliupas, Gerutis-kun. Balvočius, J. Adomaitis-Sernas, Dr. V. Kudirka, Vaižgantas-Tumas, Kmitas-kun. K. Urbanavičius, kun. A. Jusaitis ir Saulės kursų įkurėjas — prel. A. Olšauskas.

KAINA UŽ ABU TOMU DU DOLARIU.

Tos knygos gaunamos lietuviškų laikraščių redakcijose ir knygynuose arba pas

**A. MILUKAS & CO.,
3654 Richmond St., Philadelphia, Pa.**

"AUŠROS" 40 METŲ SUKAKTUVĖSE***Antrosios Dalies Įtampa***

1) "Aušros" Paminėjimui — Jono Kriauciūno; 2) XIX Amžiaus Pabaigos Musų Dainiai — L. Šimučio, "Garso" redakt.; 3) Ginamosios Literatūros Platintojai (su paveikslais: Vysk. M. Valančiaus, Jurgio Bieliako ir Kun. Miluko, P. Mikolainio, J. Kriauciūno, Dr. P. Matulaičio, Dr. Bagdanavičiaus, Kun. Bulvičiaus, And. Dubinsko, Kunigų: M. Miežinio, A. Vienužio, V. Juzumavičiaus, Kl. Kozmiano, P. Šilinskio, J. Katėlos, J. Žebrio, V. Dargio, A. Staniukyno, J. Naujoko, A. Civinsko, M. Gustaičio, Duobos, J. Totoraičio, A. Jusačio, M. Šedvydžio, (Vyskupo) Jurg. Matulaičio, J. Davidavičiaus; toliau agr. Totoraičio, J. Česnos, J. Kačergio, Pr. ir A. Matulaičių, A. Daniliausko, S. Kušelevskio, P. Mikalausko); 4) "Aušra" ir Musų Prieteliai Svetur — J. O. Širvydo, "Vienybės" redaktoriaus (su paveikslais: J. O. Širvydo, J. J. Kraševskio, K. Skirmuntaitės, L. Kondratavičiaus ir T. Norbuto); 5) Tautos Atbudimas — Kun. A. Miluko; 6) Spaudos Platinimas Dzukijoje — S. E. Vitaičio, "Tėvynės" redaktoriaus; 7) Vysk. Valančiaus Intaka — Kun. N. J. Petkaus; 8) P. Mikolainio Prityrimai; 9) "Aušros" Intaka (anot Vaižganto); 10) Amerikos Lietuvių Leidėjai — J. Pranaičiūtės, "žvaizdės" redaktorės (su paveikslais: J. Pranaičiūtės, J. Paukščio, A. Olševskio ir kunigų: A. Miluko ir V. Varnagirio); 11) "Aušros" Pasirodymo Priežastys — Dr. Šlūpo; 12) Jurgis Bielinis (Bieliakas); 13) Ex-Prezidentas A. Smetona apie Maironį; 14) Viikutaitis, "Amerikos Pirtyje" autorius apie Aušrą"; 15) Maironio žodžiai Prie Basanavičiaus Paminklo; 16) Baigiant Darbą.

KAINA UŽ ABU TOMŲ DU DOLARIU.

Tos knygos gaunamos lietuviškų laikraščių redakcijose ir knygynuose arba pas

**A. MILUKAS & CO.,
3654 Richmond St., Philadelphia, Pa.**